

Lesley Downer

*Over een brug
van dromen*

DEEL EEN

De Zwarte Pioenroos

1

De tiende maand, het jaar van de haan, het zesde jaar van de Meijiperiode (november 1873)

Langs het gordijn in de deuropening en rond de raamkozijnen van de Zwarte Pioenroos, het beroemdste eethuis van heel Tokyo, drong een kruidige geur naar buiten. Toen de riksja plotseling halt hield en de jongen de trekbomen liet vallen, greep Taka de rand van het voertuig stevig vast om te voorkomen dat ze naar voren zou vallen. Ze leunde achterover, sloot haar ogen en ademde diep in. De geur hing overal om haar heen, even indringend als de scherpe lucht van ge-roosterde paling, maar dan krachtiger, vetter, zwaarder. Het was rundvlees, gebraden rundvlees: de geur van een nieuw tijdperk, van beschaving, van verlichting. En zij, Taka Kitaoka, zou, op de behoorlijk volwassen leeftijd van dertien jaar, haar eerste hapje gaan proeven.

Haar moeder Fujino was al aan de voorkant uit de riksja gestapt en in een werveling van wijde duifgrijze rokken door de deuropening verdwenen. Tante Kiharu hobbelde achter haar aan, als een klein scheepje in het kielzog van een groot schip, piepklein en elegant gekleed in een kimono en een hoekig gesneden *haori*, een kort kimonojasje. Zij werd gevolgd door Haru, de zus van Taka, die was gehuld in een lichtgele, getailleerde jurk en die haar haar in een glanzende wrong droeg.

Ook Taka was in westerse stijl gekleed. Dit was de eerste keer dat ze zulke kleding droeg, en ze voelde zich trots en verlegen en een tikje nerveus. Het was een roze, getailleerde japon met een bescheiden queue, gloednieuw en gemaakt van zachte zijde, speciaal voor haar vervaardigd door een kleermaker in Yokohama. Ze had haar dienstmeid Okatsu opgedragen haar zo strak in het korset in te rijgen dat

ze bijna geen adem kon halen en had bij de japon een jasje, handschoenen en een bijpassend hoedje aangetrokken. Ze tilde voorzichtig haar rokken op toen ze door het voorportaal liep, langs rijen laarzen die naar leer en schoenpoets roken.

Binnen in de Zwarte Pioenroos was het warm en benauwd en vol bijzondere geuren en geluiden. De walm van het vlees dat werd gebraden vermengde zich met de tabaksrook die als een deken over het vertrek lag. Boven het geroezemoes van stemmen en het gelach uit waren schorre kreten te horen als ‘Hier! We willen nog een bord met uw overheerlijke rundvlees!’, ‘Het vuur is bijna uit. Haal eens snel wat houtskool!’, ‘Nog een fles sake!’

Als een keurig opgevoed meisje hoorde Taka haar blik uiterst bescheiden op de rokken van haar moeder te richten, maar ze kon er niets aan doen, ze moest gewoon even om zich heen kijken.

Het eethuis zat vol mannen, groot en klein, oud en jong, die allemaal in kleermakerszit aan vierkante tafeltjes zaten met in het midden een uitsparing voor een houtskoolbrander. Ze doopten hun eetstokjes in gietijzeren pannen waarin iets vlezigs lag te sissen en te borrelen, alsof het leefde, en dat van kleur veranderde, van rood naar bruin. De mannen waren in uiteenlopende kledij gehuld, van de traditionele wijde gewaden met obi's tot overhemden met hoge kragen en borstzakken waaruit enorme gouden horloges staken. Ze zag hoeden met stijve randen en ingeklapte paraplu's die als zwarte vleermuisvleugels naast hen op de grond lagen. Aan de muren hingen vellen papier waarop woorden waren gepenseeld in het hoekige katakanaschrift dat aangaf dat het uitheemse termen betrof: *miruku*, *cheezu*, *bata* – ‘melk’, ‘kaas’, ‘boter’ – woorden waarvan iedereen die de schijn wilde wekken modern te zijn deed alsof hij ermee vertrouwd was.

Taka was nog nooit op zo'n exotische plek geweest en had evenmin ooit zo'n grote groep uiterst modieuze personen gezien. Ze keek vol verwondering om zich heen en sloeg blozend haar ogen neer toen ze besepte dat de mannen op hun beurt naar haar zaten te staren.

‘Otaka!’ riep haar moeder. Ze gebruikte de beleefde vorm van Taka's naam.

Taka tilde haar rokken op en haastte zich achter de anderen aan

door de gang naar een besloten vertrek. Dat stond vol zware houten meubelen, die in het flakkerende licht van kaarsen en olielampen lange schaduwen wierpen. Dienstmeiden schoven de deuren achter haar dicht, maar ze hoorde nog altijd het luidruchtige gelach en gepraat. Ze nam plaats op een stoel en streek de lagen stof glad, terwijl ze haar best deed niet te laten merken hoe vreemd het voelde dat haar benen over de rand van de zitting bungelden en niet op de gebruikelijke manier onder haar gevouwen waren. Haar moeder had de ruches en lagen van haar middagjapon over drie stoelen verdeeld. Dienstmeiden wakkerden het vuur in de komforen aan, droegen daarna schalen vol donkerrood glanzend vlees naar binnen en legden de stukjes op de hete ijzeren plaat. Toen de lucht van verbrand vlees opsteeg, trok Taka vol afkeer haar neus op.

‘Ik geloof niet dat ik dit kan eten,’ fluisterde ze tegen Haru.

‘Je weet wat meneer Fukuzawa altijd zegt.’

Taka keek vol bewondering naar de glanzende wrong van haar zus en benijdde haar omdat ze er altijd zo volmaakt uitzag, met geen haartje verkeerd. Haru was twee jaar ouder dan Taka, maar ze leek al zo volwassen. Ze glimlachte altijd heel kalm, bereid te aanvaarden wat op haar pad kwam. Nu pakte ze haar eetstokjes en boog zich voorover.

‘Als we net zo groot en sterk willen worden als westerlingen zullen we onze lichamen met vlees moeten voeden.’

‘Maar het ruikt zo... eigenaardig. Kan ik nog steeds tot Boeddha en de goden bidden als ik dit heb gegeten? Ga ik dan niet ruiken als een westerling? Je zult het vast voortdurend aan me kunnen ruiken.’

‘Hoor jullie meisjes toch eens,’ kirde tante Kiharu, die haar sierlijke vingers onder haar kin legde en haar hoofd scheef hield. ‘Hebben jullie *Met gekruiste benen rond de braadpan* niet gelezen?’

‘Natuurlijk niet,’ zei Fujino stijfjes. ‘Zulke onzin lezen ze niet. Het zijn keurig opgevoede jongedames. Ze gaan naar school. Ze weten nu al veel meer dan jij of ik ooit zullen weten. Over geschiedenis, wetenschap, het ontstaan van de aarde, de kunst van het spreken, rekenen...’

‘O, maar mijn beste Fujino, ik vraag me af of ze bekend zijn met de belangrijkste zaken: hoe je een man moet behagen en vermaken, zodat hij nooit van je zijde zal wijken!’

Fujino klapte haar waaijer in en tikte haar snel op de arm, ondertussen zogenaamd afkeurende geluidjes makend. 'Kiharu-*sama* toch, gun de meisjes wat tijd.'

Tante Kiharu was de beste vriendin van Taka's moeder. Ze hadden samen als geisha's in Tokyo gewerkt en Taka kende haar al sinds haar vroegste jeugd. Nu hield Kiharu koket haar hoofd scheef, glimlachte veelbetekenend en tuitte haar lippen om met een hoog stemmetje voor te dragen.

'Samoerai, landbouwer; ambachtsman of handelaar,
Bejaarde, jonkie, jongen of meisje,
Slim of dom, arm of vooraanstaand,
Je bent pas beschaafd als je vlees eet!
Vlees voor de wintermaanden, en ook melk, kaas en boter;
De ballen van een stier veranderen je in een man!'

Fujino gierde van het lachen. Ze doopte haar eetstokjes in de borrelende pan, tilde er een plakje grijs verkleurend vlees uit en legde het voorzichtig in Taka's kommetje. 'We willen je niet in een man veranderen, maar we willen wel dat je beschaafd wordt!'

Tata kauwde bedachtzaam op het stukje vlees en liet het rondgaan in haar mond. Het was taai en de smaak maakte haar een tikje misse-lijk, maar als ze een moderne vrouw wilde zijn, zou ze hieraan moeten wennen. Ze dacht aan de riksajongens die buiten zijn pijp zat te roken, wachtend totdat ze klaar zouden zijn, en aan de knechten die gehurkt in het voorvertrek zaten. Het was jammer dat zij nooit de kans zouden krijgen beschaafd te zijn, maar zo was het leven nu eenmaal.

Dat jaar was Taka's lichaam meer veranderd dan ze ooit voor mogelijk had gehouden. Ze was lang en slank als een jonge bamboescheut geworden, ze had haar borsten zien opzwellen onder haar kimono en ze had voor het eerst gebloed: kortom, ze was een vrouw geworden. Als hun gezin in de oude hoofdstad Kyoto was gebleven, waar Taka was geboren, was ze nu al klaar geweest met haar opleiding tot geisha en had ze zich moeten voorbereiden op haar rituele ontmaagding.

Maar in plaats daarvan woonde ze nu in het drukke Tokyo, waar ze leerde een moderne vrouw te zijn.

De wereld om haar heen veranderde zelfs nog sneller dan zij. Ze had haar eerste levensjaren doorgebracht in Gion, de geishawijk in het hart van Kyoto, in een donker houten huis waar de bamboe jaloezieën flapperden en kraakten in de bries en de dunne deur trilde en bleef steken in de groeven. Haar moeder was daar een beroemde geisha geweest. Wanneer zij door de smalle steegjes van de buurt liep, hadden voorbijgangsters hun hoofden gebogen en met hoge, zangerige geishastemmen gezegd: ‘Goedemorgen, Fujino-sama, hoe maakt u het?’

Overdag weerklonk het droevige gepingel van de *shamisen* door het huis omdat Fujino dan de vaardigheden oefende die kenmerkend waren voor haar vak, want geisha’s waren immers kunstenaars, artiesten, dat wist iedereen: de twee karakters *gei* en *sha* betekenden ‘kunsten’ en ‘persoon’. ’s Avonds verscheen ze samen met andere geisha’s op feestjes. Ze dienden eten op, vulden bekers sake bij, voerden klassieke dansen en liederen uit, plaagden, vertelden grappen en verhalen en speelden spelletjes. Sommige klanten waren oude, uitgezakte kooplieden, andere waren jonge, knappe samoerai. Maar wie ze ook waren, als ze zorgen hadden, konden ze er zeker van zijn dat de geisha’s een luisterend oor boden. Ze waren de beste vriendinnen van de mannen, en soms ook hun minnaressen.

Taka had als klein meisje al geholpen tijdens feesten en zo de gewoonten van de geisha’s geleerd; ze had heen en weer gerend met dienbladen vol drankjes en naar de gevatte gesprekken van de geisha’s geluisterd, ondertussen hun speciale taaltje met het kokette zangerige toontje van Kyoto in zich opnemend. Haar moeder en Haru hadden haar geleerd geishaliedjes te kwelen en mooi te dansen en de *shamisen* te bespelen. Haar oudere broer Ryutaro had bij hun vader gewoond, die hem had leren vechten. Hij was tijdens een veldslag gedood, zo lang geleden dat ze zich hem amper kon herinneren. Maar haar jongere broertje Eijiro was bij hen gebleven en had haar altijd pesterig achternagelopen.

In haar herinnering hadden er altijd samoerai in de straten van de buurt rondgehangen en waren ze regelmatig met elkaar op de vuist

gegaan. Het kwam vaak tot schermutselingen tussen de clans uit het zuiden, die vastberaden waren de shogun en zijn regering af te zetten, en de noorderlingen, die de shogun steunden en deel uitmaakten van zijn politiemacht. Toen Taka nog heel klein was geweest, hadden samoerai van de Choshu-clan uit het zuiden het paleis van de keizer in brand gestoken. Een van haar vroegste herinneringen betrof de dag waarop ze buiten op straat had staan kijken naar de dikke rook en de mensen in paniek had zien rondrennen, bang dat het vuur zou overslaan naar de houten huizen elders in de stad.

De politie van de shogun had meerdere keren op hun deur geklopt, op zoek naar haar vader. Taka werd dan steevast weggestuurd naar kamers achter in het huis, waar ze met open mond en bonzend hart door de kier tussen de papieren schuifdeuren stond te kijken naar haar moeder die de agenten de weg versperde en zwoer dat vader er niet was, hoewel Taka heel goed wist dat hij er wel was.

Ze had altijd al geweten dat haar moeder en haar geishavriendinnen dol waren op de mannen van de zuidelijke clans en dat de noorderlingen en de politie van de shogun de gehate vijand waren. Elke avond kwamen samoerai uit het zuiden in de theehuizen bij elkaar om van alles te bekokstoven of om alleen maar te praten en te lachen. Haar moeder speelde dan de beleefde gastvrouw, maar hield tegelijkertijd in de gaten of de politie van de shogun niet opeens opdook.

De dapperste en slimste van al die dappere en slimme samoerai was haar vader. Mensen spraken hem aan als 'generaal Kitaoka'. Hij was een grote, bruuske en vrij ernstige man die het middelpunt vormde van die bijeenkomsten. Hij zei nooit veel, maar als hij het woord nam, vielen alle anderen stil en luisterden ze. Taka was trots dat ze de dochter van zo'n man was.

Hij was vaak van huis. Soms, wanneer Taka haar moeder huilend aantrof, wist ze dat haar vader oorlog voerde en dat Fujino voor zijn lot vreesde.

Toen Taka acht was, vond er vlak buiten de stad een enorme veldslag plaats. Ze hoorde het gebulder van de kanonnen en voelde de rook, die als een wolk voorbijdreef, prikken in haar neus. Na de slag volgden feestelijkheden. De zuiderlingen hadden gewonnen en een paar maanden later werd het bewind van de shogun omvergeworpen.

Zijn hoofdstad, Edo, werd ingenomen, en het kasteel van Edo, waar hij had gewoond, werd overgedragen aan de zuiderlingen, die in naam van de jonge keizer een nieuwe regering vormden. Haar vader was een van de leiders. Een paar maanden later volgde het nieuws dat de keizer Kyoto verruilde voor Edo.

Opeens stond Taka's leven volledig op zijn kop. Om bij hun vader te kunnen blijven, diende het hele gezin te verhuizen, maar ze was nog nooit buiten de geishawijk geweest, laat staan buiten de stad, en ze had nog nooit in een palankijn gereisd. Nu moest ze twintig dagen lang op haar knieën in een beklede doos zitten die hobbelen over de Oostelijke Zeeweg werd gedragen. Wanneer ze door het raampje tuurde of even uitstapte om haar benen te strekken, zag ze niets anders dan een eindeloze rij mensen en palankijns, begeleid door bedienden en bewakers en dragers en paarden beladen met bagage. Ze reisde door bossen en over bergen en zag voor het eerst van haar leven het fonkelende water van de oceaan.

Edo, hun nieuwe thuis, was de grootste, rijkste en spannendste stad ter wereld. Niet al te lang geleden was het nog een oord vol daimyopaleizen en samoeraihuizen geweest, met smalle straatjes waar het wemelde van de ambachtslieden en kooplieden, en zo werd de stad ook afgebeeld op talloze blokdrukken. Nu de keizer er woonde, was het allemaal nog veel spannender. Edo werd uitgeroepen tot de nieuwe hoofdstad en kreeg een nieuwe naam, To-kyo, 'de oostelijke hoofdstad'. Kyoto was simpelweg 'de hoofdstad' geweest.

Tokyo was net vijf jaar oud. Het was een jonge stad, bruisend van bedrijvigheid, waar mensen altijd haastig in het rond liepen en vol verbazing keken naar de nieuwe gebouwen die om hen heen verreesen. Toen Taka hier pas woonde, was Ginza, de wijk waar de Zwarte Pioenroos lag, nog een onbestemd buurtje geweest, vol sjofele houten winkeltjes waar kisten en kastjes en stoffen werden verkocht. Een jaar geleden had een grote brand de hele wijk in de as gelegd, maar nu was de buurt herrezen. Het was een magische plek vol prachtige bakstenen gebouwen met zuilengangen en balkons waar heren in waterbestendige mantels en dames in volumineuze westerse japonnen stonden te kijken naar de riksja's en de door paarden getrokken omnibussen die voorbijraasden, alsof de hele wereld opeens tot leven was gekomen.

De mensen zeiden, en misschien was dat ook wel zo, dat ze voor het eerst in hun leven het gevoel hadden dat ze hun eigen lot konden bepalen. Onder het bewind van de shogun waren er strenge regels voor kleding en kapsels geweest. Een man uit de klasse der samoerai diende zich als een samoerai te kleden, een man uit de klasse der kooplieden moest er als een koopman uitzien. Maar nu konden degenen die er het geld voor hadden zich allemaal hullen in de kleding van de nieuwe tijd, en niemand kon zeggen tot welke klasse ze behoorden. De nieuwe regering was hier zelfs groot voorstander van. Als de mensen echt modern wilden zijn, hoefden ze alleen maar een stukje vlees te eten.

En er liepen nu westerlingen over straat. Taka's moeder had haar verteld dat vóór Taka's geboorte, toen Fujino zelf nog een kind was geweest, Zwarte Schepen de baai van Edo waren binnengevaren, met aan boord bleke barbaren met groteske trekken en enorme neuzen en angstaanjagende wapens. Nu zaten die overal en waren ze verantwoordelijk voor westers ogende gebouwen en vuurtorens en telegraafpalen, maar de mensen keken hen nog altijd na.

Taka zag hen vaak buiten op straat. Er was zelfs een barbaar die naar hun huis kwam om haar Engels te leren. Ze zagen er erg vreemd uit, bijna niet menselijk, maar ze wist dat ze bewondering verdienden omdat ze de sleutel tot verlichting en beschaving in handen hadden. De regering moedigde in elk geval mannen aan zich in westerse stijl te kleden, westerse talen te leren en net als de barbaren vlees te eten, zodat Japan zich kon openstellen voor de buitenwereld en de gelijke kon zijn van de westerse landen. Er waren niet veel vrouwen die voor de westerse mode kozen, maar geisha's waren altijd al voorloopsters geweest, en zeker Taka's moeder was moderner dan anderen.

Zelfs de kalender was veranderd. Het voorgaande jaar was het vijfde jaar in de regeerperiode van keizer Meiji geweest, volgens de traditionele kalender een yangjaar, een jaar van de aap en een waterjaar, en dat had moeten worden gevolgd door het zesde jaar, een yinjaar, een waterjaar en een jaar van de haan. Maar de regering had tot veler verrassing aangekondigd dat het jaar zou eindigen op de tweede dag van de twaalfde maand. De dag daarop zou 1 januari worden genoemd, de eerste dag van het nieuwe jaar 1873 volgens de westerse kalender.